

*До спеціалізованої вченої ради
Д 17.127.07 Класичного приватного університету
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б*

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента
Примаченка Віталія Федоровича – на дисертацію Гаврилова Юрія
Геннадійовича «Бандитизм: кримінально-правова характеристика та
проблеми кваліфікації», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та
кримінологія; кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дослідження Вчинення злочинів у співучасті безумовно підвищує їх суспільну небезпечність і створює більшу загрозу для суспільства, порівняно із злочинами які не є груповими. До такого висновку людство прийшло вже досить давно і тому інструменти протидії груповим злочинам, а особливо їх крайній формі – організованій злочинності, постійно вдосконалюються як на теоретичному, так і на прикладному рівні. Кримінальне законодавство сучасної України містить досить широкий арсенал правових норм щодо загальних положень про співучасть і відповідно максимально встановлює кримінальну відповідальність за злочини, які вчиняються у різних формах співучасті та різними видами співучасників. Проте, вдосконалення Кримінального кодексу України (далі – КК України) це процес не тільки системний, а й систематичний, оскільки злочинність постійно трансформується та набуває нових проявів на які потрібно адекватно та вчасно реагувати. У цьому контексті хотілося б звернути увагу на питання кримінальної відповідальності за бандитизм. Цей злочин за останні роки має порівняно незначну тенденцію до збільшення у кількісному відношенні. Так, згідно із статистичними даними Генеральної прокуратури України обліковано кримінальних правопорушень за ст. 257 КК України «Бандитизм» у 2014 р. – 12, у 2015 – 17, у 2016 – 18. Поряд з цим, слід відзначити, що бандитизм являє

собою один із найнебезпечніших злочинів проти громадської безпеки, оскільки при його вчиненні у структурі суспільства створюються і функціонують на постійних засадах організовані злочинні угруповання, метою яких є здійснення насильницьких злочинів.

Таким чином, можна з упевненістю відзначити, що порушені автором у дисертаційному дослідженні проблеми та запропоновані шляхи їх вирішення підтверджують актуальність обраної теми наукового пошуку.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, обумовлюється передусім тим, що завдання дослідження, методологія і методика роботи, її науковий інструментарій виглядають обґрунтованими з точки зору вимог до наукового дослідження такого рівня (с. 3-4).

Аналіз структури дисертації показує, що остання логічно пов'язана з визначеними метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження і передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної автором теми. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, поділених на вісім підрозділів, а також висновків, списку використаних джерел і додатків.

Перший розділ дисертації присвячений історії та стану наукової розробки кримінальної відповідальності за бандитизм.

Дисертантом у межах даного розділу досліджується історія розвитку норм, які передбачають кримінальну відповідальність за бандитизм, в результаті чого пропонується досить детальна етапізація такої генези в Україні. А саме, виокремлюється п'ять історичних блоків: перший – XI – кінець XIX ст. – від Руської правди, в якій зароджуються основи та передумови становлення відповідальності за бандитизм, до Укладення «Про покарання кримінальні і виправні Російської Імперії», норми якого в 1845 р. діяли на території України. В зазначеному Укладенні вперше згадується така групова форма співучасті, як зґрая; другий – від 1845 р. до жовтневих подій 1917 р., що спрямували розвиток

кримінально-правової науки в цій сфері іншим шляхом, оскільки після революції було скасовано всі діючі правові інститути; третій – з 1917 р. по 1960 р. – у цей період відповідальність за бандитизм мала більше політичне забарвлення; четвертий – з 1960 р. по 2001 р. – в цей час бандитизм було віднесено до злочинів проти держави; п'ятий – з 2001 р. по теперішній час.

Здійснено розгорнутий аналіз наукових досліджень, присвячених проблемам кримінальної відповідальності за бандитизм, кримінально-правовій протидії даному злочину, його кримінально-правовій та кримінологічній характеристикам. Особливо акцентована увага на наукових підходах до: 1) сутності бандитизму як відображення існуючих соціальних реалій, які досліджено з урахуванням особливостей конкретних злочинних діянь і загальних закономірностей, що діяли в конкретній історичній фазі розвитку суспільства; 2) визначення таких понять: «банда», «бандитизм», «зброя», «напад», «суспільна небезпека», «участь у банді»; 3) визначення об'єктивних і суб'єктивних ознак бандитизму та банди як однієї з форм групової злочинності.

Особливо цікавим, з наукової точки зору є підрозділ 1.3., який присвячений поняттю, ознакам та правовій природі банди. Автор обґрунтовано доводить, що банда є особливою формою співучасті, а тому на неї поширюється регулюючий вплив інституту співучасті у злочині. Розкриває об'єктивні та суб'єктивні ознаки банди, якими виступають, з об'єктивного боку: множинність учасників; спільність участі в банді; згуртованість учасників банди; стійкість; озброєність. З суб'єктивного боку – умисний характер спільної діяльності кожного з учасників банди та єдність початкової і проміжної мети.

У другому розділі роботи надається кримінально-правова характеристика бандитизму. Дисертантом проаналізовано загальні положення щодо об'єкта цього злочину. Сформульовано авторське визначення поняття «громадська безпека»: стан забезпечення та захисту сукупності прав і свобод, що охороняються законом, а також життєво важливих інтересів людини,

громадянина, суспільства й держави, на які здійснюється злочинне посягання або створюється загроза такого посягання. Водночас, автор доходить висновку про те, що в сучасних реаліях бандитизм може посягати однаковою мірою як на громадську безпеку, так і на основи національної безпеки України.

Зокрема, у дисертації по-новому вирішується питання щодо визначення додаткового обов'язкового та факультативного об'єктів бандитизму залежно від форми його вчинення. Як додатковий безпосередній об'єкт, окрім інших, визначаються інтереси державної влади, державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, державних установах, а також інтереси служби в комерційних та інших організаціях..

Детально розглянуто загальні положення щодо об'єктивної сторони злочину взагалі та об'єктивної сторони бандитизму. Зазначається, що об'єктивна сторона бандитизму – це не лише вчинення однієї чи кількох альтернативних дій, вказаних в диспозиції ст. 257 КК України, це – комплексний процес суспільно небезпечного і протиправного посягання на громадську безпеку як на стан забезпечення та захисту сукупності прав і свобод, що охороняються законом, а також життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства й держави, на які здійснюється злочинне посягання або створюється загроза такого посягання.

Слушно пропонується дисертантом розглядати також таку форму вчинення бандитизму, як керівництво бандою в тих випадках, коли одним з учасників злочинної групи здійснюється управління вже створеною бандою як її керівником – розробка і реалізація конкретних планів нападів, пошук нових об'єктів нападу, вербування нових учасників, розробка і здійснення заходів забезпечення безпеки банди, підкуп службових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування тощо.

Досліджуючи суб'єктивну сторону бандитизму, автор вірно зазначає, що більшої конкретизації та нормативного закріплення потребують питання щодо

мети вчинення цього злочину.

Слід також підтримати і наукову позицію щодо аргументації того факту, що вчинення бандитизму службовою особою, поєднане з використанням влади або службового становища, значно підвищує суспільну небезпечність цього злочину, та пропозицію доповнити ст. 257 КК України окремою частиною такого змісту: «Дії, передбачені цією статтею, вчинені службовою особою з використанням нею наданої їй влади або свого службового становища ... ».

Третій розділ дослідження присвячений питанням застосування ст. 257 КК України у судовій практиці.

Тут Гаврилов Ю. Г. слушно зосереджує своє дослідження на проблемах відмежування бандитизму від інших злочинів, що вчинюються організованими групами, детально аналізує склади злочинів, передбачених ч. 4 ст. 187, ч. 1 ст. 255, ст. 258-3, ст. 260, ст. 261 КК України.

Виправданою вбачається позиція автора щодо не підтримання наукових позицій згідно із якими пропонується виключити із вітчизняного кримінального законодавства ст. 257 та 255 КК України.

Автор також наголошує, що до кримінальної відповідальності за бандитизм можливо притягувати тільки тих осіб, які усвідомлювали факт своєї участі в банді або в здійснюваних бандою нападах. Тобто це: 1) особа, яка вступила до банди і чітко усвідомлює наміри злочинного угруповання, цілі його формування, наявність зброї (хоча б в однієї особи), яка буде використовуватися при нападах; 2) особа, яка не є членом банди, але усвідомлює свою участь у вчинюваному бандою злочині, також розуміючи все вказане вище.

Як позитивну рису слід відзначити ту обставину, що висновки після кожного із розділів роботи сформульовані автором досить чітко та відображають головні положення дослідження. Загалом, можна констатувати, що структура дисертації повністю відповідає логіці дослідження та дозволила

послідовно зупинитися на проблемних питаннях кримінально-правової характеристики і кваліфікації бандитизму.

Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, перспективними для наукового дослідження.

Про доцільність, а також своєчасність звернення наукового пошуку Гаврилова Ю. Г. до проблем кримінально-правової характеристики та кваліфікації бандитизму, свідчить те, що дисертаційне дослідження в межах науково-дослідної роботи Класичного приватного університету «Кримінально-правове, кримінологічне та кримінально-виконавче забезпечення механізму реалізації прав і свобод людини і громадянина» (державний реєстраційний номер 0110U003958).

Про обґрунтованість отриманих даних і сформульованих висновків свідчить аналіз теоретичної основи дисертації, її інформаційного та емпіричного підґрунтя. При написанні роботи автор опрацював достатній масив праць вітчизняних і зарубіжних фахівців у галузі кримінального права, кримінології, загальної теорії держави і права, філософії тощо.

Емпіричну базу дослідження склали матеріали опублікованої судової практики (всього вивчено та проаналізовано практику судів України за Єдиним державним реєстром судових рішень (40 вироків, винесених за ст. 257 КК України) та статистичні дані Генеральної прокуратури України 2012–2016 рр..

Зібраний теоретичний та емпіричний матеріал аналізувався з використанням різноманітних методів наукового пошуку. Належна методологія дослідження є підтвердженням достовірності наукових положень, висновків і результатів, викладених у рецензованій дисертації.

Наукова новизна висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає в тому, що дисертація є комплексним

дослідженням складу бандитизму за кримінальним правом України з урахуванням сучасної політичної обстановки та сучасних соціальних реалій.

Зокрема, у дисертації обґрунтовано низку нових та значущих для кримінально-правової науки положень, а саме:

– запропоновано розглядати кримінальну відповідальність за бандитизм в Україні в межах п'яти історичних блоків: I (XI – кінець XIX ст.) – становлення кримінальної відповідальності за бандитизм; II (від 1845 р. до жовтневих подій 1917 р.) – розвиток кримінальної відповідальності за бандитизм; III (з 1917 р. по 1960 р.) – криміналізація бандитизму як політичного злочину; IV (з 1960 р. по 2001 р.) – криміналізація бандитизму як злочину проти держави; V (з 2001 р. по теперішній час) – сучасний період розвитку кримінальної відповідальності за бандитизм;

– сформульовано авторське визначення бандитизму як створення озброєної злочинної групи (банди) з метою вчинення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, керівництво такою бандою, організація вчинюваних нею злочинів, забезпечення злочинної діяльності чи координації дій банди, а також участь у банді або у вчинюваному нею нападі;

– сформульовано авторське визначення банди: під бандою слід розуміти згуртовану, стійку озброєну злочинну групу, яку попередньо було створено з метою вчинення кількох (двох і більше) нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб або одного такого нападу, що потребує ретельної та довготривалої підготовки;

– запропоновано нову редакцію ст. 257 КК «Бандитизм»;

– сформульовано авторське визначення поняття «громадська безпека» в аспекті об'єкта бандитизму, а саме: «під громадською безпекою слід розуміти стан забезпечення та захисту сукупності прав і свобод, що охороняються законом, а також життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства і держави, на які здійснюється злочинне посягання або створюється загроза

такого посягання».

Інші положення дисертації, які були удосконалені та дістали подальший розвиток, також мають важливе значення для кримінально-правової науки (с. 4-5).

Практичне значення дисертаційного дослідження, яке розглядається, не викликає сумнівів, адже його результати впроваджено у правозастосовну діяльність (акт впровадження у діяльність Запорізької місцевої прокуратури №2 від 06.02.2017 р.; акт впровадження у діяльність Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 15.02.2017 р.).

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення дисертації викладено у 10 наукових публікаціях, з яких: 5 – статей в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в зарубіжному виданні, 4 тези виступів – у матеріалах конференцій, симпозіумів та круглих столів. .

Наукові публікації дисертанта свідчать про його послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання. У публікаціях достатньо відображені розділи дисертаційної роботи.

Також слід зазначити, що результати дисертаційного дослідження достатньо апробовані.

Оформлення дисертації. Дисертація Гаврилова Ю. Г. оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленої дослідження. Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю.

Після ознайомлення із матеріалами дисертаційного дослідження, а також авторефератом дисертації слід зазначити, що автореферат дисертації відображає зміст основних положень дисертації.

Разом із тим загальна позитивна оцінка проведеного дисертаційного дослідження не виключає необхідності зробити *певні зауваження, що можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час захисту дисертації* а саме:

1. Одержані результати роботи беззаперечно мають практичне значення, проте представлені акти впровадження, як вбачається, презентують це не у повній мірі, оскільки відсутні акт впровадження у правотворчу діяльність.

2. Вбачається, що потребує додаткової аргументації позиція автора щодо можливості існування банди у кількості двох осіб, оскільки це не відповідає усталеній судовій практиці відносно цього питання, більшості наукових позицій та не у повній мірі узгоджується із формами співучасті закріпленими у ст. 28 КК України.

3. Розділ 2 дисертації автор назвав «Кримінально-правова характеристика бандитизму», але фактично у ньому розглядаються лише об'єктивні та суб'єктивні ознаки цього складу злочину, що для кримінально-правової характеристики вбачається недостатнім, оскільки вона повинна включати в себе й інші елементи, наприклад такі як соціальну обумовленість встановлення кримінальної відповідальності за злочин, суспільну небезпечність, покарання та інші, в залежності від того який науковий підхід до структури кримінально-правової характеристики обрано.

4. За результатами дослідження автор пропонує досить глибоку диференціацію кримінальної відповідальності за бандитизм, що конкретно відображено у запропонованому ним проекті змін до ст. 257 КК України. Проте, чому він обрав саме такі засоби диференціації кримінальної відповідальності для цього злочину в роботі не наводиться.

5. Дисертаційне дослідження очевидно було б більш досконалим, якби автор доповнив його окремим підрозділом, присвяченим вивченню зарубіжного досвіду кримінальної відповідальності за бандитизм.

Загалом зроблені зауваження слід розглядати як пропозицію дисертанту й надалі здійснювати наукові дослідження, і вони не є свідченням неповноти або хибності результатів дисертації.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація **Гаврилова Юрія Геннадійовича «Бандитизм: кримінально-правова характеристика та проблеми кваліфікації»**, є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для кримінально-правової науки та правозастосовної практики, вона відповідає вимогам п.п. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:
доцент кафедри
кримінального права та криминології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

В.Ф. Примаченко

Підпис Примаченка В.Ф. засвідчую:

Проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

О.В. Ведмідський